

A fejlesztésfinanszírozás nemzetközi trendjei és alternatív példák a regionális pénzpiacok fejlődésében

Farkas Sára¹

Összefoglalás

A tanulmány áttekinti a nemzetközi fejlesztésfinanszírozás aktuális trendjeit és legfontosabb háttértényezőit, különös tekintettel a Millenniumi Fejlesztési Célok és a Fenntartható Fejlődési Célok bevezetésére. A cikk kiemeli a vegyes finanszírozás (blended finance) növekvő szerepét, amely ötvözi az állami és magánforrásokat, hogy kezelje a globális fejlesztési finanszírozásban jelentkező hiányt, különösen a fejletlenebb térségekben. A tanulmány rámutat, hogy a fenntartható fejlődési célok eléréséhez szükséges pénzügyi források kezelése megköveteli a magánszektor bevonását, valamint a helyi források mobilizálását és koordinációját. Emellett felhívja a figyelmet a nemzetközi pénzügyi architektúra reformjának sürgető szükségességére, amely magában foglalja a multilaterális fejlesztési bankok működésének átalakítását a fenntartható és inkluzív finanszírozás érdekében. A tanulmány emellett röviden rámutat olyan innovatív finanszírozási mechanizmusokra, mint az impact fundok és a strukturált pénzügyi alapok, melyek elősegítik a kockázatok csökkentését és a magántőke mozgósítását.

A nemzetközi szintű megközelítések mellett a helyi alternatívák, például a török Paribu kriptovaluta-platform és a spanyol Ekhilur kooperatív alapú fizetési rendszer, példaként szolgálnak a pénzügyi befogadás és a regionális gazdaságfejlesztés új útjaira. Ezek az eszközök kiegészítik a globális rendszereket, elősegítve a pénzügyi inklúziót, a társadalmi szerepvállalást és a helyi tőkeképződést, hozzájárulva a fenntartható fejlődési célok megvalósításához.

1. A fejlesztésfinanszírozás nemzetközi trendjei (Somogyi-Farkas, 2025)

A nemzetközi fejlesztésfinanszírozás az 1950-es évek óta fejlődik, jelentős lendületet és globális koherenciát a Millenniumi Fejlesztési Célok (Millennium Development Goals, MDGs) 2000-es elfogadásával, valamint utódjával, a 2016-ban elindított Fenntartható Fejlődési Célokkal (SDG) kapott. A fejlesztésfinanszírozás környezete az elmúlt években jelentős átalakuláson ment keresztül, ami több, egymáshoz is kapcsolódó folyamatnak is köszönhető, ilyen többek között a fenntartható fejlődési célok átalakulása, az éghajlatváltozás vagy a technológiai fejlődés jelenségeinek előrehaladása. Ezek a tényezők átformálták a fejlesztésfinanszírozást biztosító pénzügyi intézmények prioritásait és stratégiáit.

A kulcsfontosságú változások közé tartozik a vegyes finanszírozás (blended finance) növekvő szerepe- a magánszektor forrásainak bevonására irányuló stratégiák, valamint a belföldi források mobilizálása és összehangolása. A vegyesfinanszírozás olyan globális és lokális léptékben is növekvő kihívások kezelésére szolgáló innovatív finanszírozási mechanizmus, amellyel olyan összetett kihívásokhoz kapcsolódó fejlesztések is megvalósíthatók, mint például éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, az adósságszorongás és a társadalmi egyenlőtlenségek kezelése. A Fenntartható Fejlődési Célok (SDG) elérése és a Párizsi Megállapodás szerinti kötelezettségvállalások teljesítése lényegesen több pénzügyi forrást igényel, különösen a fejlődő országokban. A vegyes finanszírozás, ötvözve a tőke különböző formáit, ígéretes megoldásként jelenik meg a becslések szerint évi 2,5 trillió dolláros finanszírozási hiány áthidalására (OECD

¹ Tudományos segédmunkatárs, Neumann János Egyetem, Gazdaságföldrajzi és Településmarketing Központ

2018). A befektetések kockázat-megtérülési profiljának javításával a vegyes finanszírozás az alacsonyabb jövedelmű országok fejlesztési projektjeihez is magántőkét vonz. Amint arra az OECD (2018) jelentése rávilágít: az állami finanszírozás önmagában nem tudja teljesíteni a Fenntartható Fejlődési Célok menetrendjét, ugyanis míg a globális tőke bőséges, a magánbefektetők gyakran elkerülik a fejlesztéspolitikában érintett projekteket az alacsony hozamok miatt. A vegyes finanszírozás csökkenti ezeket a kockázatokat azáltal, hogy keretében olyan pénzügyi eszközöket alkalmaznak, mint például a garanciák vagy az értékpapírosítás, hogy a projektek életképessége nagyobb bizonyosságot nyerjen és a kereskedelmi befektetések számára nagyobb vonzást gyakoroljanak.

A fejlesztésfinanszírozás vegyes jellegének kialakítása előtt azonban továbbra is számos kihívás áll fenn, beleértve a szabványosított fogalom meghatározások hiányát és így az adományozó ügynökségek közötti széttagolt megközelítéseket. Az OECD Fejlesztési Támogatási Bizottságának (Development Assistance Committee, DAC) elvei szerint, melyek a vegyes finanszírozás gyakorlatának tisztázását célozzák, általános tekintetben ezt úgy határozzák meg, mint a kereskedelmi tőke mobilizálását a fejlesztésfinanszírozáson keresztül a fenntartható fejlődés érdekében. Ugyanakkor a monitoring rendszer és az értékelés terén mutatkozó hiányosságok, valamint a tényadatok hiánya gyakran akadályozzák a hatások átfogó értékelését.

Az OECD (2018) jelentése azt is hangsúlyozza, hogy az adományozó kormányzatok és a multilaterális fejlesztési bankok (Multilateral Development Banks, MDB-k) e kihívásokra válaszul egyre gyakrabban használnak vegyes finanszírozást a magántőke mozgósítására olyan eszközökön keresztül, mint a strukturált pénzügyi alapok (structured funds) és a hatás alapok (impact funds) létrehozása. A fokozott helyi szerepvállalás és a pénzügyi piac fejlesztése pedig szintén kulcsfontosságú a hosszú távú fenntarthatóság szempontjából. Emellett az OECD jelentése (2018) azt is kiemeli, hogy a méretezhetőség és a következetes felhasználás eléréséhez harmonizált hozzáférési, eszköz- és jelentéstételi rendszerekre lenne szükség.

A fejlesztésfinanszírozás megkönnyítése érdekében számos elismert kutató, például a London School of Economics (LSE) közgazdásza, Mariana Mazzucato is globális reformokra hívja fel a figyelmet a pénzügyi rendszerben. Emellett az Egyesült Nemzetek Szervezete (2023a) Our Common Agenda Policy Brief 6: Reforms to the International Financial Architecture című jelentése és a Brookings Institution 2024-es válaszkiadványa (Brahima S. Coulibaly 2024) Reforms for a 21st century global financial architecture: Independent expert reflections on the United Nations 'Our Common Agenda' címmel egyaránt rávilágítanak a nemzetközi pénzügyi architektúra reformjának szükségességére. Ezek a jelentések a jelenlegi rendszer egyenlőtlenségeinek kezelésére összpontosítanak, és ajánlásokat fogalmaznak meg a fenntartható fejlődés jobb támogatása érdekében. Mindkettő hangsúlyozza a rendszerszintű változtatások sürgősségét az inkluzivitás, a rugalmasság és a pénzügyi mechanizmusok hatékonyságának javítása érdekében és a 21. századi kihívások kezelésében. E jelentések továbbá kiemelik, hogy a jelenlegi nemzetközi pénzügyi architektúra nem képes kielégíteni a fejlődő országok szükségleteit. Coulibaly (2024) ennek kapcsán hangsúlyozza a különleges lehívási jogok (SDR) átcsoportosítását, a kedvezményes finanszírozás kiterjesztését és a multilaterális intézmények, például a Nemzetközi Valutaalap (IMF) és a Világbank intézményi kormányzásának reformját is a fejlődő országok igazságosabb képviseletének biztosítása érdekében. Hasonlóképpen, az ENSZ (2023a) is támogatja a döntéshozatal demokratizálását ezeken az intézményeken belül, és a sérülékeny, alacsonyabb fejlettséggel rendelkező országok felé irányuló pénzügyi áramlások növelését a globális válságok hatékony kezelése érdekében.

A nemzetközi fejlesztésfinanszírozásban emellett új pénzügyi mechanizmusok is kifejlődtek, melyről a hazai szakirodalomban Kiss Judit (szerk.): Nemzetközi segélyezés a 21. század elején – Új irányok, új lehetőségek, Akadémia Kiadó, 2019 című kötete számol be bővebben és a 4. fejezet részletesen tárgyalja ennek témakörét. Az innovatív finanszírozás bemutatásában és fogalmi meghatározásában domináns tényezőként jelenik meg a nemzetközi fejlesztés forrásainak növelése és azok hatékonyabb felhasználási célja. Ezek az eszközök nemcsak a globális kihívásokat kezelik, hanem új szereplőket is bevezetnek a finanszírozási piacra, előmozdítva a gazdasági, társadalmi és környezetvédelmi célokat.

Az innovatív finanszírozás fő jellemzői a következők (Kiss 2019 alapján):

- Új források előállítása: például a globális folyamatokhoz kapcsolódó szektorokra kivetett adók és illetékek formájában (pl. a pénzügyi szektor vagy a nagymértékben szennyező iparágak esetében).
- Hatékonyság javítása: ez magában foglalja a meglévő erőforrások jobb elosztását, olyan iránymutatások követését, mint a Párizsi Nyilatkozat és az Accra Agenda for Action (AAA), valamint a piaci hiányosságok kezelését garanciák vagy mikrohitel-támogatások révén.
- Addicionalitás: az innovatív finanszírozási mechanizmusok a hagyományos segélyprogramok mellett működve további támogatást nyújtanak és kezelik a kielégítetlen szükségleteket.

Ezek a mechanizmusok, párhuzamban Mazzucato álláspontjával, gyakran többszereplős megközelítést alkalmaznak, biztosítva a résztvevők közötti igazságos kockázatmegosztást. Sok esetben ezen finanszírozási újítások során meglévő pénzügyi eszközöket használnak fel, de új kontextusban társadalmi vagy környezetvédelmi célok elérése érdekében, például átváltható kölcsönök vagy kötvények kibocsátása érdekében. Az Innovatív Finanszírozási Kezdeményezés (Innovative Financing Initiative, 2014 alapján Kiss 2019) definíciója az innovatív finanszírozási mechanizmusokról ennek megfelelően tágabb perspektívát vesz, és nem csak az erőforrások mozgósítására, hanem a likviditás növelésére, a projektek időzítésének az igényekhez igazítására és a megoldások helyi környezethez igazítására is összpontosít. Például a régebbi pénzügyi eszközöket, mint például a garanciákat vagy a mikrohitelket, ha új piacokon hasznosítják a fejlesztési célok elérése érdekében, ez szintén innovatív mechanizmusként hivatkozható.

2. A nemzetközi pénzügyi struktúra új alapokra helyezése és új utak az üzleti beruházások számára egy progresszív feltételrendszer révén (Somogyi-Farkas, 2025)

Mariana Mazzucato kutatásai (Mazzucato – Macfarlane 2018, Mazzucato – Macfarlane 2019, Mazzucato 2023) során felhívja a figyelmet arra, hogy a Fenntartható Fejlődési Célok (Sustainable Development Goals, SDGs) eléréséhez szükséges finanszírozás hiányának megszüntetése érdekében, valamint ahhoz, hogy támogatást nyerjenek a küldetésvezérelt stratégiák, a nemzetközi pénzügyi intézményeket meg kell változtatnunk. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ) *Közös Agendánk (Our Common Agenda Policy Brief 6)* legutóbbi szakpolitikai összefoglalója szintén kiemeli a finanszírozás növelésének és a hitelezési feltételek javításának szükségességét, hogy a finanszírozás elérhetőbb és hatékonyabb legyen a fejlődő országok számára. (UN 2023b). Az ENSZ ajánlásai között szerepel a Multilaterális Fejlesztési Bankok (Multilateral Development Bank, MDB) üzleti modelljeinek megváltoztatása is annak érdekében, hogy azok az SDG-hatásokra összpontosítsanak, növeljék az éghajlatváltozás elleni küzdelem finanszírozását, valamint a hitelezési gyakorlatok testreszabását a fejlődő országok és a

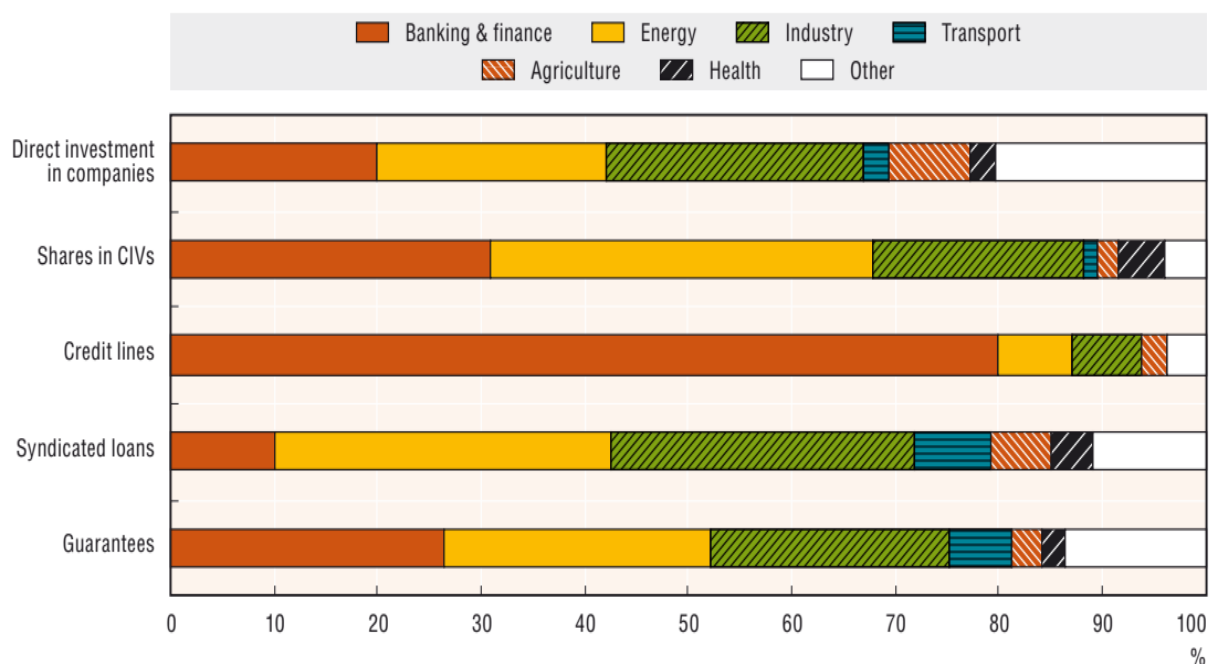
hátrányos helyzetű társadalmi csoportok jobb támogatása érdekében (UN 2023b, Xu et al. 2021). Ezek a változtatások az MDB-ket reaktív finanszírozó egységekből proaktív intézményekké alakítanák át, megkönnyítve a küldetésvezérelt befektetéseket világszerte.

A köz- és a magánszektor közötti kapcsolatok új alapokra helyezésével a küldetésvezérelt finanszírozás olyan új utakat nyithat a fenntartható fejlődési célok elérése felé, amelyeknek korábban a hagyományos finanszírozási modellek gátat szabtak. A köz- és magánszféra közötti partnerségek (Public- Private- Partnership, PPP), illetve sokkal inkább a helyi érintettekkel és a szervezetekkel kiegészített, partnerségen alapuló PPPP modellnek (People-Public-Private Partnerships, PPPP), mint társadalmi szempontból is megújított koncepciónak, amely a fenntartható fejlesztési célok köré épül fel, olyan feltételeket kell magában foglalnia, amelyek támogatják a tudásmegosztást, a kockázatok és nyereségek megosztását és az értéktársítást. Ezek a partnerségek lehetővé teszik a magánbefektetők számára, hogy nagy hatású projektekben vegyenek részt, miközben biztosítják az elszámoltathatóságot és a fejlesztési célok megtartását (Mazzucato 2022).

A fejlesztésfinanszírozás progresszív feltételeinek kiegészítése annak biztosítása érdekében fontos, hogy a magánszektor befektetéseit szintén jelentős társadalmi célokat is támogassanak. Ellentétben a korábbi PPP modellekben szereplő feltételekkel, amelyek korlátozták a fejlődő országok pénzügyi lehetőségeit, jelen progresszív feltételek megkövetelik a vállalkozásoktól, hogy etikus és fenntartható gyakorlatokat kövessenek. Ez magában foglalja az etikus munkaügyi politikát, a felelős ellátási láncokat és a részvények visszavásárlásának korlátozását (Mazzucato 2022). Az állami és a magántőkét ötvöző vegyes finanszírozási megközelítések ígéretesnek bizonyultak a fejlődő országokban a magas kockázatú, nagy hatású projektek forrásaihoz való hozzáférés bővítésében, azokban az esetekben, amikor a partnerségek a kölcsönösségen, valamint az egyértelmű közös célokon alapultak (Mazzucato 2023).

Ezenkívül Mazzucato hangsúlyozza, hogy a fejlesztésfinanszírozás és a regionális fejlesztési stratégiák összehangolása elengedhetetlen az erőforrások hatékony és fenntartható felhasználásának biztosításához. Az állami fejlesztési bankok regionális szintű koordinációval kezelhetik a régióspecifikus kihívásokat, és hozzájárulhatnak a helyi fenntartható fejlesztési célok eléréséhez (BEIS, 2020). Ez a célzott megközelítés lehetővé teszi a fejlesztést finanszírozó intézmények számára, hogy optimalizálják hatásukat és felismerjék a különböző régiók eltérő társadalmi-gazdasági feltételeit.

A magánforrások mozgósítása emellett a különböző pénzügyi eszközök alkalmazásakor ágazatonként is eltér. Az OECD (2018) jelentésének alábbi ábrája (1. ábra) pénzügyi eszközöknként (Közvetlen beruházás vállalatokba – általában tőketámogatás, Kollektív befektetési értékpapír, Pénzügyi intézmény által biztosított hitelkeret, Szindikált hitelek, Garanciák) mutatja, hogy a különböző szektorokban azok milyen mértékben képesek előidézni a magánforrások mozgósítását. Ez alapján látszik, hogy a magánforrások mozgósításában a banki és pénzügyi szektor játszik a legnagyobb szerepet, elsősorban a hitelkeretek és a szindikált hitelek esetében. Az energia szektor és az ipar pedig elsősorban a közvetlen tőkebefektetések, a részvények, a szindikált hitelek és a garanciák révén képes a magánforrások mobilizálására. Az egyéb ágazatok, a közlekedés, a mezőgazdaság, az egészségügy pedig kisebb arányban tudnak magánforrásokat mobilizálni, ezeket közvetlenbefektetések és garanciák révén érik el.

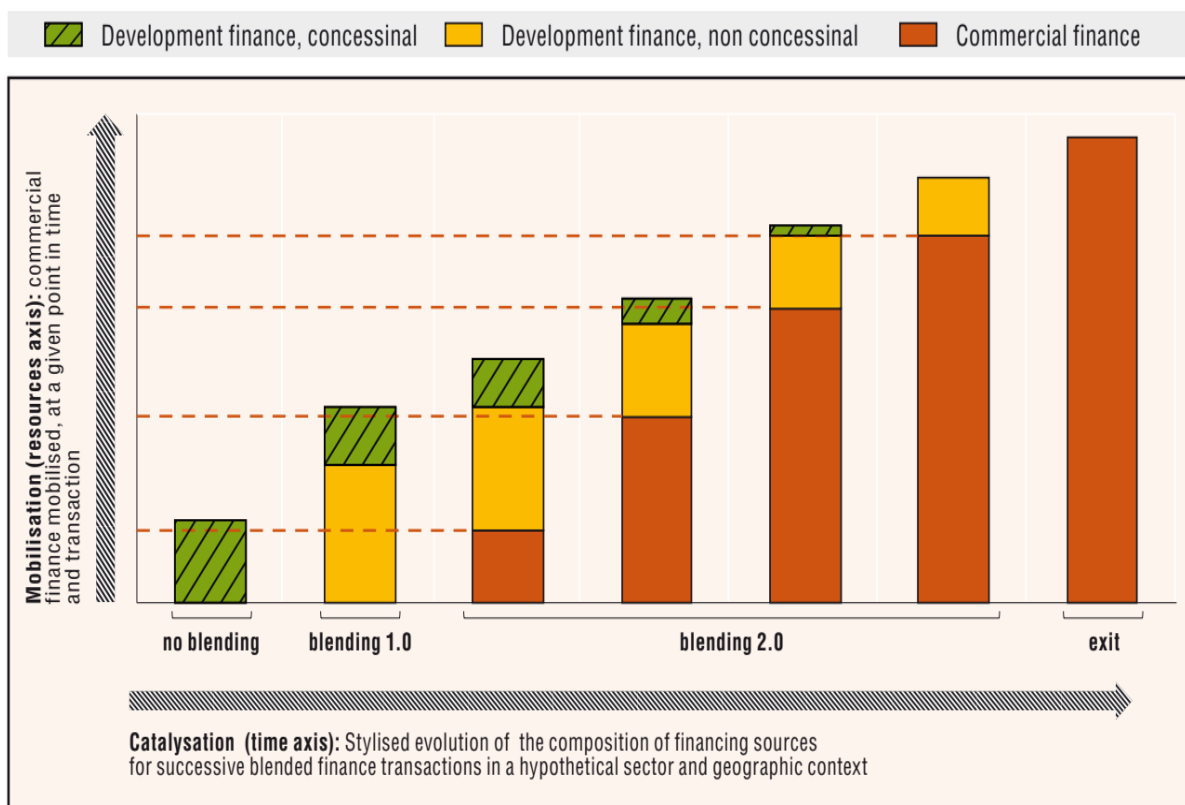
Source: Benn, Sangaré and Hos (2017), "Amounts mobilised from the private sector by Official Development Finance interventions", <http://dx.doi.org/10.1787/8135abde-en>.

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888933648195>

1. ábra: Magánforrások mozgósítása kiválasztott hivatalos fejlesztési pénzügyi eszközök által, ágazatonként, 2012–2015

Forrás: OECD 2018

A különböző térségek és a pénzügyi piacok fejlettsége szintjén meghatározó a vegyes finanszírozási gyakorlatok bevezetésekor. Az OECD (2018) alábbi ábrája (2. ábra) erre világít rá, emellett felhívja a figyelmet arra, hogy a mobilizáció és a katalizálás fogalma a vegyes finanszírozás központi elemei. A katalizálás gyűjtőfogalomként magába foglal minden olyan tevékenységet, ami kedvezőbb körülményeket teremt a magánforrások befektetéséhez. (Ennek közvetlen eszköze lehet akár állami, akár magánintézményeken keresztül megvalósítva bizonyos források mobilizálása és lehetnek közvetett, például szabályozási vagy szakpolitikai eszközei is. Tehát a források mobilizálása csak a katalizálás egy alcsoportját jelenti és a vegyes finanszírozás tekintetében például egységnyi közösségi forrás befektetése egy másik finanszírozási formát szabaddít fel, amely egyébként nem állna rendelkezésre. Ennek eredményeképpen a vegyes finanszírozás közvetlen oksági kapcsolatot feltételez a fejlesztési finanszírozás és a további kereskedelmi finanszírozás között egy adott tranzakcióban.) A kereskedelmi finanszírozás bevonása a vegyes finanszírozási megközelítések középpontjában áll, bár egyes esetekben, különösen a nagyon éretlen piacokon és a magas kockázatú helyzetekben a mozgósítás lehetősége korlátozott lehet (ezt a fázist jelöli az ábra „no blending” szakasza). Ezekben és más helyzetekben a vegyes finanszírozást gyakran a várható katalizátorhatás miatt alkalmazzák, többek között a projektek életképességének bizonyítása és a piaci fejlődés felgyorsítása révén. Míg a mozgósítás konkrét tranzakciók révén, diszkrét időpontokban történik, addig a katalizálás idővel fejti ki hatását. Szigorúan véve, a kereskedelmi finanszírozás összevonására való kifejezett összpontosítás azt jelenti, hogy a katalitikus szándék a keveredés velejárója (OECD 2018). Az ábra szemlélteti a vegyes finanszírozás katalitikus szerepét, ahogyan a fejlesztési finanszírozás (a támogatott pénzügyi eszközökkel, majd a nem támogatott pénzügyi eszközökkel, vagyis a kereskedelmi finanszírozás növekedésével és a piac fejlődésével, önfenntartóvá válik.

2. ábra: Stilizált ábrázolás a tranzakciós szintű mozgósításról és katalizálásról időben

Forrás: OECD 2018

3. Az államon túl - alternatív példák a regionális pénzpiacok fejlődésében

3.1 Paribu: A török helyi és regionális pénzügyi piacfejlődés katalizátora

A Paribu, Törökország egyik legnagyobb kriptovaluta-kereskedési platformja, szemléletes példája annak, miként alakíthatja a digitális pénzügy a helyi és regionális gazdasági fejlődést. A 2017-ben alapított Paribu olyan gazdasági turbulencia idején jött létre, amelyet magas infláció, volatilis valutaárfolyamok és a hagyományos pénzintézetekbe vetett bizalom csökkenése jellemezett (Hassan, 2025). A digitális eszközök felé való globális elmozdulás részeként a Paribu létrejött a pénzügyi közvetítés új formáját testesíti meg, amely a hagyományos bankrendszerek és piacok által hagyott hiátusra reagál (Şahin és Arslan, 2025).

A platformot Yasin Oral török vállalkozó alapította azzal a céllal, hogy biztonságos és gyors kriptovaluta-kereskedési lehetőségeket kínáljon, amelyek összhangban állnak az ország bankrendszeri infrastruktúrájával. A Paribu kifejezetten belföldi, törökországi felhasználóknak készült, lehetővé téve a kereskedést török lírában is, ami jelentős előnyt jelent a devizaalapú digitális tőzsdékkel kapcsolatos szabályozási bizonytalanságok miatt (Zengin–Kocoglu, 2022). A platform megszületése komoly társadalmi, politikai és gazdasági korlátozások közepette történt, amelyeket a polgárok a pénzügyi befogadás (financial inclusion) és a tőke mobilitás akadályaként érzektek. Olyan környezetben, ahol az infláció 2022-ben meghaladta a 80%-ot, és a megtakarítási eszközök korlátozott védelmet nyújtottak, a digitális eszközök fedezeti és spekulatív lehetőségként jelentek meg (Hassan, 2025).

A Paribu felhasználói bázisának társadalmi-gazdasági összetételére vonatkozó felmérések és demográfiai kutatások rámutatnak, hogy a platform növekedését elsősorban fiatal, városi és technológiailag művelt egyének vezérlik, akik alternatív befektetési lehetőségeket keresnek makrogazdasági instabilitás idején (Hassan, 2025; Paribu Survey, 2025). A „2025-ös Kriptovaluta-tudatosság és Percepció Felmérés” szerint több mint 7,6 millió hitelesített felhasználó kereskedik a Paribu platformon, és több mint 60%-uk 35 év alatti. Ez a csoport Törökország újonnan formálódó digitális középosztályát alkotja, amely diverzifikált eszközökbe fektet, és alacsony belépési küszöbű, magas likviditású piacokon tevékenykedik (CoinGecko, 2023). A nők részvétele szintén növekszik, ami a pénzügyi technológiák befogadásának általános bővülését jelzi (Paribu Survey, 2024, 2025).

A Paribu szerepe a helyi és regionális pénzügyi fejlődés alakításában

A tudományos szakirodalom hangsúlyozza, hogy a Paribu az átláthatóság és a pénzügyi hozzáférhetőség előmozdításával hozzájárul a feltörekvő piacok dinamizmusához. Şahin és Arslan (2025) kiemelik, hogy a Paribuhoz hasonló kriptotőzsdék integrálása a nemzeti szabályozási struktúrákba legitimálhatja a tőkefelhalmozás új formáit, és ösztönözheti a helyi gazdasági növekedést. Lényegében ezek a keretrendszerek, az adóbevételek csökkentése és a digitális vállalkozásösztönzés révén a passzív megtakarításokat produktív befektetésekké alakíthatják. Hassan, 2025, valamint Zengin–Kocoglu, 2022 kutatásai alapján a regionális gazdasági fejlődésre gyakorolt pozitív hatások elsősorban az isztambuli és ankarai fintech-ökoszisztémák fejlődésében láthatók. A Paribu oktatási és innovációs programjai – például a Paribu Hub – elősegítik a startup-partnerségeket, növelik a digitális pénzügyi műveltséget és támogatják a blokklánc-technológiához kapcsolódó foglalkoztatást (Hassan, 2025; Zengin- Kocoglu, 2022). Emellett a kereskedelmi tevékenység decentralizálása csökkentette az isztambuli banki szektor túlzott dominanciáját, ami összhangban áll a Török Ipar- és Technológiai Minisztérium regionális fejlesztési céljaival.

Korlátok és kritikai megközelítések

A Paribu felhasználók körében való növekvő népszerűsége mellett számos kutató figyelmeztet, hogy nem szabad túlbecsülni annak fejlesztési potenciálját. Hassan (2025) a platform kereskedési kultúráját spekulatív magatartásként értelmezi, és „játékosított befektetésként” (gamblified investment) írja le, nem pedig fenntartható tőkeképződésként. Şahin és Arslan (2025) a gyenge szabályozói felügyelet és a pénzügyi volatilitás kockázataira is rámutatnak. Intézményi garanciák hiányában a kriptoeszközökbe való helyi piaci kitettség felerősítheti a rendszerszintű sokkokat, ahelyett, hogy stabilizálná a regionális gazdaságokat.

A Paribu mint alternatív pénzügyi befogadási modell

A kockázatok ellenére a Paribu modellje életképes utat kínál a pénzügyi demokratizáció felé a közepes jövedelmű gazdaságokban. Olyan digitális alapú eszközöket biztosít a hagyományos pénzügyközvetítő rendszerből kiszorult egyének számára, amelyek lehetővé teszik az eszközkezelést és a határokon átnyúló pénzáttalalásokat. Bayraktar és társai (2023) szerint a feltörekvő piacok pénzügyi fejlődése akkor profitál a technológiai innovációból, ha az intézményi minőség javul. A likviditáshoz való hozzáférés bővítésével és a fiatalabb generációk gazdasági szerepvállalásának ösztönzésével a Paribu hozzájárul Törökország pénzügyi architektúrájának diverzifikálásához, és ez által közvetetten a helyi vállalkozások ösztönzéséhez is.

A Paribu tehát egyszerre jelent lehetőséget és kihívást Törökország gazdasági átalakulásában. Bővítette a digitális pénzügyekhez való részvételt, rámutat a feltörekvő piacok technológiai alkalmazkodóképességére, és eszközöket biztosított a regionális pénzügyi függetlenedéshez a globális volatilitással szemben. Sikere azt bizonyítja, hogy a megfelelően szabályozott fintech megoldások hozzájárulhatnak a helyi gazdasági ellenállóképességének növeléséhez. Ezen előnyök fenntartása azonban hosszú távon a szabályozás integráltságán, a fogyasztóvédelem megerősítésén és a makrogazdasági stabilitás biztosításán múlnak. A fejlődő gazdaságok kontextusában a Paribu a pénzügyi modernizáció alternatív útját példázza a társadalmi inklúzió, a tőke alapú pénzügyi eszközök kiterjedtebb használatán, illetve a tőkepiacok fejlesztésén, összekapcsolásán keresztül.

3.2 EKHILUR: helyi fizetési rendszer egy spanyol mikrotérségben

A helyi fizetési rendszerek, mint az Ekhilur Hernaniban, Spanyolországban, egyre nagyobb érdeklődést váltanak ki az alternatív pénzügyi infrastruktúrák iránt, amelyek célja a helyi gazdasági ellenállóképesség és a közösségi szerepvállalás növelése. Az Ekhilur alapja a kooperatív elvekben gyökerezik, célja az érték helyben tartása és a fenntartható fejlődés elősegítése (Siderius 2025). Továbbá, hogy erősítse a helyi kereskedelmet és gazdasági kapcsolatokat, miközben elősegíti a pénzügyi inkluzivitást azok számára is, akik a hagyományos bankrendszerből kizorulnak. Az Ekhilur rendszer kiegészítő, az euroval konvertibilis valutaként helyi pénzegységeken vagy digitális tokeneken alapul, amelyekkel a résztvevők árukat és szolgáltatásokat cserélhetnek anélkül, hogy nagymértékben függnének az országos pénzrendszertől. Az így kialakított körforgás élénkíti a helyi gazdaságot, csökkenti a pénzkivonást a közösségből, és támogatja a fenntartható fejlődést. A rendszer a helyi identitás erősítésére és a közösségi összetartás növelésére is fókuszál, ami különösen fontos a gazdasági válságok idején.

Az Ekhilur Projekt a Baszk Régióban, az Ekhilur Szövetkezet kezdeményezésére jött létre azzal a céllal, hogy bemutassa: lehet olyan gazdasági rendszert működtetni, amely pénzzel működik, ugyanakkor nem igényel gazdasági növekedést. Sőt, hozzájárulhat a gazdaságfejlesztésről szóló szakpolitikai párbeszédben nemnövekedésként (degrowth) ismert szemlélet (Parrique, 2025) megvalósulásához, ezáltal csökkentve az erőforrás- és fosszilis tüzelőanyag-fogyasztást, miközben elősegíti a társadalmi vagyoni strukturális újraelosztását. (Siderius 2025).

Az Ekhilur célcsoportja és használatának legfontosabb motivációi

Az Ekhilur felhasználói bázisát helyi vállalkozások, fogyasztók és közintézmények alkotják, akik elkötelezettek a kooperatív gazdaság és a közösségi fenntarthatóság iránt. 2024-ben a rendszer több mint 1400 felhasználóval és 125 résztvevő kereskedővel rendelkezett, közel 3 millió euró helyi bevételt generálva (Siderius 2025). A felhasználókat olyan ösztönzők motiválják, mint a cashback jutalmak, a pénz felhalmozását visszaszorító negatív kamatok, valamint a lehetőség, hogy részt vegyenek a kooperatív döntéshozatalban. A rendszer kialakítása ösztönzi a pénz gyors körforgását, mivel a pénz „oxidálódik” (veszít az értékéből), ha nem költik el, ami tovább serkenti a helyi gazdasági aktivitást (Siderius 2025).

A spanyolországi peer-to-peer (P2P) fizetési rendszerekről szóló legújabb kutatások kiemelik, hogy a hasznosság és a bizalom a legfontosabb előrejelzői a fogyasztói elfogadásnak (Irimia-Diéguez et al. 2023). Az Ekhilur mobiltechnológiával való integrációja és átlátható, közösségi irányítási struktúrája megfelel ezeknek a tényezőknek, így vonzóvá teszi a rendszert azok számára, akik egyszerre keresik a kényelmet és a társadalmi hatást (Irimia-Diéguez et al. 2023).

Az Ekhilur mint modell a regionális pénzügyi piacok fejlesztésére

Az Ekhilur Projekt a Baszk Régióban, az Ekhilur Szövetkezet kezdeményezésére jött létre azzal a céllal, hogy bemutassa: lehet olyan gazdasági rendszert működtetni, amely pénzzel működik, ugyanakkor nem igényel gazdasági növekedést. A projekt első fázisában a cél egy olyan hálózat kialakítása és bővítése volt, ahol maga a pénzforgalom zajlik. Ezt a hálózatot egy jogilag szabályozott fizetési rendszer, az Ekhilur rendszer működteti, amely a mai kiegészítő valuták és hűségprogramok sajátosságait ötvözi. Ez nem igényli külön helyi valuta létrehozását, mert a fizetési rendszer szabályozza a pénz jellemzőit. 2022-ben egy pilot projekt indult Hernani városában, amely egy év alatt több mint 1,3 millió dollár értékű tranzakciót bonyolított le, és az előrejelzés szerint négy éven belül gazdaságilag is fenntartható lesz. A további tervek között szerepel a hálózat bővítése a Baszkföldi régió több mint 2,9 millió lakosára.

A második fázisban, további lépésként a jövőben kamatmentes vagy negatív kamatozású hitelek és mikrohitelek bevezetését tervezik. Ezek a hitelek a szövetkezeti tőkére alapoznának, és az etikus hitelezésre szakosodott szervezetek osztanák ki őket. A kölcsönzött pénz a rendszerben maradna, és csak a demurrage mechanizmus révén vagy a törlesztéskor tűnne el, amely a pénz értékének fokozatos csökkenését jelenti, amely gyakorlatilag a negatív kamathoz hasonló hatást vált ki.

A későbbi fázisokban a szövetkezeti társadalmi tőkét ingatlanokba (a tervek szerint elsősorban lakóházakba és mezőgazdasági területekbe) fektetnék be, ahol a tulajdonjog helyett a használati jog válna meghatározóvá. A tagok nem megvásárolnák az ingatlant, hanem a használati jogát kapnák meg, erre előleget fizetnének, majd havidíjat. Ez a használati jog örökölhető lenne, de nem megvehető.

Az 'Ekhilur gazdaság'-ban összességében nem az akkumuláció, hanem a pénz egyszerű csereeszközként funkcionál, képviselve a nemnövekedés szemléletét. A helyi megtakarításokat negatív kamatozású hitelszövetkezetekbe helyeznék el, amelyek hosszútávú projektekbe fektetnék be a pénzt. Így a gazdaság lassulni fog, csökken a GDP, és ezzel együtt az energia- és erőforrás-felhasználás is, igazodva azok világszintű rendelkezésre állásához.

Az Ekhilur skálázhatóságát azonban korlátozza a bázisrészvétel és a kooperatív irányítás iránti igény. Bár a rendszer Hernaniban figyelemre méltó eredményeket ért el, nagyobb vagy kevésbé összetartó régiókban való terjesztése további integrációt igényel a formális pénzügyi intézményekkel és szabályozási keretekkel (Siderius 2025). Az európai fizetési rendszerek összehasonlító tanulmányai szerint a sikeres elfogadás a hasznosság, a bizalom és a helyi igények kielégítésének képességén múlik (Irimia-Diéguéz et al. 2023; Antal et al. 2024).

Az Ekhilur jóllehet nem nyújt univerzális megoldást a pénzügyiközvetítőrendszerben tapasztalható elakadásokra és piaci kudarcokra (például társadalmi és környezeti célokat megvalósító projektek és társadalmilag hátrányos helyzetű, 'hitelképes, de nem banképes' csoportok fenntartható finanszírozására), de megfelelő gazdasági környezetet teremthet ahhoz, hogy további kiegészítő szakpolitikai és gazdasági intézkedések segítségével mérsékeljék az energiaválság és alapanyaghiány hatásait, miközben hozzájárul a hátrányos helyzetűek (lehetnek emberek, családok, projektek, térségek) problémáinak kezeléséhez. Emellett az Ekhilur példát mutat arra, hogyan járulhatnak hozzá a helyi fizetési rendszerek a regionális pénzügyi piacok fejlesztéséhez a likviditás és a közösségi beruházások ösztönzésével. Kooperatív kialakítása és innovatív monetáris mechanizmusai ígéretes alternatívát kínálnak a hagyományos pénzügyi intézményekkel szemben, bár a skálázhatóság továbbra is kihívást jelent a rendszer más, fejletlenebb

térségekben való adaptálásához. Ugyanakkor számos kutató (például Lietaer, 2000) rámutat arra is, hogy a helyi fizetési rendszerek összességében jó lehetőséget kínálnak a térségek gazdasági ellenállóképességének fokozására és a pénzügyi inklúzió növelésére, így az Ekhilur értékes modell lehet más közösségek számára is, amelyek fenntartható fejlődési megoldásokat keresnek.

Összefoglalás

A fejlesztésfinanszírozás az 1950-es évektől kulcsfontosságú területe a globális gazdasági együttműködésnek, amely a Millenniumi Fejlesztési Célok (MDG) és a Fenntartható Fejlődési Célok (SDG) elfogadásával vált összehangolt nemzetközi rendszerrel rendelkező szakpolitikai keretté (ENSZ, 2016). Az elmúlt évtizedben jelentős átalakulás ment végbe a finanszírozás környezetében, amit a klímaváltozás, a globalizáció egyenlőtlenségei, a technológiai fejlődés és az új pénzügyi eszközök megjelenése befolyásolt (OECD, 2018).

A jelenlegi fejlesztéspolitikai irányváltás egyik legfontosabb eleme a vegyes finanszírozás (blended finance) növekvő használata, amely kombinálja az állami és magánforrásokat. Ez a modell az alacsony jövedelmű országok projektjeihez is képes magántőkét bevonni olyan pénzügyi eszközök révén, mint a garanciák, szindikált hitelek vagy hatásalapok létrehozása, ezáltal kezelve a mintegy 2,5 billió dolláros éves fejlesztési finanszírozási hiányt (OECD, 2018). Ezen új fejlesztésfinanszírozási megközelítés szerint az állami szereplők elsősorban katalizátorként működnek, biztonságosabb befektetési környezetet teremtve a magánbefektetők számára.

A fejlesztésfinanszírozás megújítása mellett a nemzetközi pénzügyi architektúra reformja iránt is egyre erősebb az igény, hiszen az alapkihívás az, hogy a fenntarthatóságot és közjót szolgáló kezdeményezések egyszerűbben részesülhessenek pénzpiaci forrásokból is, és ez a fejletlenebb térségekből is elérhető legyen. Az ENSZ (2023a) és Coulibaly (2024) publikációi szerint a multilaterális fejlesztési bankok (MDB-k) működési modelljeinek átalakítása elengedhetetlen a fejlődő országok jobb finanszírozása érdekében. Az intézményi reformok célja a fejletlenebb, illetve hátrányos helyzetű térségek vagy célcsoportok demokratikusabb képviselete, az új finanszírozási eszközök (alakítható SDR-keretek, kedvezményes források) bevezetése, valamint a misszióvezérelt beruházások (mission-oriented investments) elterjesztése (Mazzucato, 2023).

Mariana Mazzucato (2019, 2022, 2023) hangsúlyozza, hogy a fejlesztésfinanszírozás hatékonyabbá tehető az állami és magánszféra közötti új típusú partnerségek, például a People–Public–Private Partnerships (PPPP) modell által, amely nemcsak tőkét teremt, hanem a tudásmegosztást és az etikus befektetési gyakorlatokat is beemeli a fejlesztési logikába. Ezáltal biztosítható, hogy a tőkebefektetések ne csupán gazdasági, hanem társadalmi célokat is szolgáljanak.

A nemzetközi szintér mellett kisebb, térségi léptékben a (fejlesztés)finanszírozás új alternatív modelljei is elkezdtek kibontakozni, amelyek a pénzügyi befogadást és a regionális gazdaságfejlesztést célozzák. Két kiemelkedő példa a török Paribu és a spanyol Ekhilur, amelyek különböző társadalmi-gazdasági környezetben, de hasonló elvek mentén működnek.

A Paribu, Törökország egyik legnagyobb kriptovaluta-kereskedési platformja, 2017-ben alakult ki egy igen jelentős gazdasági turbulencia idején, válaszul a magas inflációra és a bankrendszerbe vetett bizalom csökkenésére. A kutatások (Hassan, 2025; Şahin és Arslan, 2025) szerint a platform elsősorban fiatal, városi, technológiailag felkészült felhasználók körében népszerű, akik számára a digitális eszközök likviditást és alternatív befektetési lehetőséget kínálnak. A Paribu fintech ökoszisztémát, startup együttműködéseket, digitális oktatási programokat és

számos kulturális projekt megvalósulását is támogatja, ezáltal hozzájárul Törökország regionális pénzügyi piacainak fejlődéséhez. Ugyanakkor a platform kockázatait a spekulatív magatartás és a hiányos szabályozás jellemzi, amelyek korlátozhatják hosszú távú fejlesztési hatását.

A spanyolországi Ekhilur Hernani városában egy kooperatív alapú, lokális fizetési rendszerként működik. Célja, hogy a pénzforgalmat a közösségen belül tartsa, így növelve a helyi gazdasági ellenállóképességét és hozzájáruljon a társadalmi tőke emelkedéséhez (Siderius, 2025). A rendszer több mint 1400 felhasználót és 125 kereskedőt számlál és 2024-ben közel 3 millió euró helyi bevételt generált. Mechanizmusai, mint a negatív kamatozású megtakarítás és a kooperatív döntéshozatal, az etikus pénzügyi viselkedést és a gyors pénzáramlást ösztönzik. Az Ekhilur közvetlenül támogatja a fenntartható fejlődést helyi, körforgásos gazdasági logikán keresztül, így alternatív példát kínál a pénzügyi decentralizációra.

Összességében mind a Paribu, mind az Ekhilur arra mutat, hogy a digitális és közösségi alapú innovációk képesek új utakat nyitni a fejlesztésfinanszírozásban. E helyi megoldások kiegészítik a nemzetközi rendszereket azáltal, hogy a pénzügyi befogadást, a regionális tőkeképződést és a társadalmi részvételt helyezik előtérbe.

Irodalom

- Antal, P., Pota, P., & Becsky-Nagy, P. (2024). Payment Habits and Instant Payment Systems in the V4 Countries. *Financial and Economic Review*, 23(3), 67-78. Elérhető: <https://en-hitelintezetiszemle.mnb.hu/letoltes/fer-23-3-st4-antal-pota-becsky-nagy.pdf>^[3]
- BEIS (2020): Research Paper Number 2020/044: *Alternative policy evaluation frameworks and tools* (Exploratory study) <https://www.gov.uk/government/publications/alternative-policy-evaluation-frameworks-and-tools-exploratory-study>
- *Beyond Community Currencies: Strengthening Your Local Economy* By Alex Lopez, originally published by Post Growth Institute, March 28, 2025 <https://www.resilience.org/stories/2025-03-28/beyond-community-currencies-strengthening-your-local-economy/>
- Brahim S. Coulibaly (ed.) (2024): *Reforms for a 21st century global financial architecture: Independent expert reflections on the United Nations 'Our Common Agenda'*, Brookings Institution <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2024/03/Reforms-for-a-21st-century-global-financial-architecture.pdf>
- CoinGecko. (2023). *Top Turkey Crypto Exchanges*. <https://www.coingecko.com/research/publications/turkey-crypto-exchanges>
- Demirgüç-Kunt, A.- Levine, R. (ed.) (2001): *Financial Structure and Economic Growth: A Cross-Country Comparison of Banks, Markets, and Development*, The MIT Press, <https://direct.mit.edu/books/edited-volume/2478/Financial-Structure-and-Economic-Growth-A-Cross>
- European Commission Directorate-General for Research and Innovation - Mazzucato, M. (2018): *Mission-oriented research & innovation in the European Union: a problem-solving approach to fuel innovation-led growth*, Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2777/360325>
- Hassan, W.A. (2025). *High Stakes in the Bazaar: Cryptocurrency Trading as a Game of Chance in Istanbul*. *Critical Gambling Studies*, 5(2), 57–76. <https://doi.org/10.29173/cgs189>
- *Innovative financing for development: Scalable business models that produce economic, social and environmental outcomes*, Innovative Financing Initiative, An initiative for the development global incubator (2014) https://www.citigroup.com/rcs/citigpa/akpublic/storage/public/innovative_finance_for_development.pdf
- Irimia-Diéguez, A., Liébana-Cabanillas, F., Blanco-Oliver, A., & Lara-Rubio, J. (2023). What drives consumers to use P2P payment systems? An analytical approach based on the stimulus–organism–response (S-O-R) model. *European Journal of Management and Business Economics*, 34(2), 149-173. <https://doi.org/10.1108/EJMBE-12-2022-0374>^[2]

- Kiss, J. (2019): *Nemzetközi segélyezés a 21. század elején: Új irányok, új lehetőségek* – 4. fejezet: Nemzetközi fejlesztésfinanszírozás: innovatív eszközök és mechanizmusok in: Kiss Judit (szerk.), 2019: *Nemzetközi segélyezés a 21. század elején: Új irányok, új lehetőségek*, Akadémia Kiadó.
- Lietaer, B. (2000). *The mystery of money: Beyond greed and scarcity*. Riemann Verlag. <https://share.google/HI3dcpJk4Uyc0bBki>
- Mazzucato, M. - Macfarlane, L. (2018): Patient Finance for Innovation- Driven Growth. *UCL Institute for Innovation and Public Purpose*, Policy Brief series 2018 (IIPP PB 01). https://www.ucl.ac.uk/bartlett/public-purpose/sites/public-purpose/files/180911_policy_brief_patient_finance_april_2019_edit.pdf
- Mazzucato, M. - Macfarlane, L. (2019): A mission-oriented frame-work for the Scottish National Investment Bank. *UCL Institute for Innovation and Public Purpose*, Policy Paper 2019 (IIPP WP 2019-02). https://www.ucl.ac.uk/bartlett/public-purpose/sites/public-purpose/files/mission-oriented-framework-for-snib_final.pdf
- Mazzucato, M. - Semieniuk, G. (2017): Public financing of innovation: new questions. *Oxford Review of Economic Policy*, 2017, 33(1), 24–48. <https://doi.org/10.1093/oxrep/grw036>
- Mazzucato, M. (2013): Financing Innovation: Creative Destruction vs. Destructive Creation. *Industrial and Corporate Change*. 2013, 22. 851-867. <https://doi.org/10.1093/icc/dtt025>
- Mazzucato, M. (2018): *From Market Fixing to Market Creating: A New Framework for Innovation Policy*. In: J. Niosi (Ed.) (2018): *Innovation Systems, Policy and Management* (pp. 79–103). chapter, Cambridge: Cambridge University Press. <https://www.cambridge.org/core/books/abs/innovation-systems-policy-and-management/from-market-fixing-to-market-creating/4EA7A2922CC914255B96AF8602BE2626#>
- Mazzucato, M. (2022): *Rethinking the social contract between the state and business: A new approach to industrial strategy with conditionalities*. *UCL Institute for Innovation and Public Purpose*, Working Paper Series (IIPP WP 2022-18). <https://www.ucl.ac.uk/bartlett/public-purpose/wp2022-18>.
- Mazzucato, M. (2023): *Financing the Sustainable Development Goals through mission-oriented development banks*. UN DESA Policy Brief Special issue. New York: UN Department of Economic and Social Affairs; UN High-level Advisory Board on Economic and Social Affairs; University College London Institute for Innovation and Public Purpose. September 2023 <https://desapublications.un.org/file/18480/download>
- Nyikos, Gy., Béres, A., Laposa, T., Závecz, G. (2020): Do financial instruments or grants have a bigger effect on SMEs' access to finance? Evidence from Hungary. *Journal of Entrepreneurship in Emerging Economies* 12 : 5 Pp. 667-685. , 19p. <https://doi.org/10.1108/JEEE-09-2019-0139>
- OECD (2018): *Making Blended Finance Work for the Sustainable Development Goals*, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264288768-en>
- O'Sullivan, M. (2006): *Finance and Innovation* In: Jan Fagerberg, and David C. Mowery (eds) (2006): *The Oxford Handbook of Innovation* (2006; online edn, Oxford Academic, 2009), <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199286805.003.0009>
- Paribu Survey. (2025): *Cryptocurrency Awareness and Perception Survey*. Paribu, Istanbul. 2025 <https://www.paribu.com/blog/wp-content/uploads/2025/10/Paribu-2025-Cryptocurrency-Awareness-and-Perception-Survey-1.pdf>
- Policy appraisal for missions, market shaping and public purpose. *UCL Institute for Innovation and Public Purpose*, Working Paper Series (IIPP WP 2018-06). <https://www.ucl.ac.uk/bartlett/public-purpose/wp2018-06>
- Ricz, J. (2016): Fejlesztő állam a huszonegyedik században: Egy új megközelítés elemzési kerete. *Köz-gazdaság*, 2016, 11(1), pp. 131-154. <https://retp.eu/index.php/retp/article/view/383/344>
- Şahin, O.N., & Arslan, B. (2025). *Risks, Regulations, and Future Directions of Turkey's Cryptocurrency Ecosystem*. *Business, Economics and Management Research Journal*, 8(1), 1–10. <https://doi.org/10.58308/bemarej.1587265>
- Siderius, T. (2025). *Ekhilur: A Cooperative with a Local Payment System*. Open Research Amsterdam. Elérhető: https://openresearch.amsterdam/image/2025/4/8/28_english_ekhilur_a_cooperative_with_a_local_payment_system_but_without_its.pdf

- Somogyi-Farkas, S. (2025): Az Európai Unió visszatérítendő pénzügyi eszközeinek alakulása a fejlesztésfinanszírozás nemzetközi trendjeinek tükrében In: Koncz, István; Szova, Ilona (szerk.) A jövő felé vezető újabb tudományos lépcsőfokok : A PEME XXIX. Nemzetközi PhD – Konferencia előadásai , Budapest, Magyarország : Professzorok az Európai Magyarországért Egyesület (2025) 353 p. pp. 308-319. , 12 p.
- Special Drawing Rights (Sdr) <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2023/special-drawing-rights-sdr>
- Spence, M. (2021): Some thoughts on the Washington Consensus and subsequent global development experience. *Journal of Economic Perspectives*, 2021 35(3), 67-82 <https://pubs.aea-web.org/doi/pdfplus/10.1257/jep.35.3.67>
- *The Negative Interest Economy: A Monetary Paradigm for a Post-Growth System: The Ekhilur Project is showing how it's possible to develop a viable economic system without the need for growth* by Alex Lopez, Post Growth Institute, Oct 3, 2023 <https://medium.com/postgrowth/negative-interest-economy-a-monetary-paradigm-for-a-post-growth-system-628e0fcf34f1#7b30> ;
- Timothée Parrique, 2025. Defining degrowth. Working Paper n°2025-1, <https://timotheeparrique.com>.
- Udvari, B. (2019): *A nemzetközi fejlesztési együttműködés átalakuló rendszere: alapfogalmak, változó célok és modalitások* in Kiss Judit (2019) (szerk.): *Nemzetközi segélyezés a 21. század elején – Új irányok, új lehetőségek* Akadémia Kiadó.
- United Nations Development Programme, UNDP (2022): The Role of Public Development Banks in scaling up Sustainable Finance. <https://www.undp.org/publications/role-public-development-banks-scaling-sustainable-finance>
- United Nations, UN (2023a): *Our Common Agenda Policy Brief 6: Reforms to the International Financial Architecture*. <https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/our-common-agenda-policy-brief-international-finance-architecture-en.pdf>.
- United Nations, UN (2023b): United Nations Secretary General's SDG Stimulus to Deliver Agenda 2030 , 2023 <https://www.un.org/sustainabledevelopment/wp-content/uploads/2023/02/SDG-Stimulus-to-Deliver-Agenda-2030.pdf>
- Xu, J., Marodon, R., Ru, X., Ren, X., Wu, X. (2021): What are public development banks and development financing institutions? Qualification criteria, stylized facts and development trends. *China Economic Quarterly International*, 2021, 1(4), 271-294. <https://www.nse.pku.edu.cn/docs/2021-10/20211025102148259508.pdf>
- Yuksel Bayraktar, Ayfer Ozyilmaz, Metin Toprak, Mehmet Firat Olgun, Esme Isik (2023): The role of institutional quality in the relationship between financial development and economic growth: Emerging markets and middle-income economies, *Borsa Istanbul Review*, Volume 23, Issue 6, 2023, Pages 1303-1321, ISSN 2214-8450, <https://doi.org/10.1016/j.bir.2023.10.002>. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2214845023001096>
- Zengin, B.; Kocoglu, S. (2022). Cryptocurrency Market and Tax Regulations in Turkey: an Analysis in the European Emerging Economy. *Finanse i Prawo Finansowe*. 3. 83-106. 10.18778/2391-6478.3.35.06.